

№ 119 від 18 травня 2016 р.

ВІДКРИТИЙ ЛИСТ ДО ГЕНЕРАЛЬНОГО СЕКРЕТАРЯ РАДИ ЄВРОПИ

Вельмишановний пане Турбйорне Ягланде,

Ми вдячні вам за організацію спеціальної місії з моніторингу за дотриманням прав людини у тимчасово окупованому Криму. Російська Федерація послідовно проводить політику ізоляції півострову та не допускає на його територію міжнародні міжурядові організації, зокрема, моніторингову місію ООН з прав людини, делегацію Комісара Ради Європи з прав людини, місію ОБСЄ щодо оцінювання ситуації з дотриманням прав людини у Криму тощо. Після останнього візиту представників міжнародної міжурядової організації пройшло більше ніж півтора року. Тому зусилля Ради Європи щодо привернення міжнародної уваги до ситуації з дотриманням прав людини у Криму нам видаються вкрай важливими.

Вже більше як два роки ми ведемо постійний моніторинг дотримання прав людини в Криму. Тому ми добре розуміємо складні умови роботи та значимість докладених вами зусиль.

Водночас, звертаємо вашу увагу, що у звіті спеціальної місії, яку очолював Посол Жерар Штудман, залишилася нерозкритою ціла низка питань, які досить важливі у світлі виконання Європейської Конвенції з прав людини.

Окупація Російською Федерацією території півострова призвела до системних порушень прав людини та основних свобод, цілеспрямованої дискримінації кримськотатарського народу, а також до формування організованої системи політичних переслідувань. Арсенал таких переслідувань доволі широкий. Використовуються як юридичні механізми (незаконні арешти та допити, сфабриковані кримінальні та адміністративні справи, заборони мирних зібрань тощо), так і позаправові методи (залякування, побиття, викрадення, катування).

Важливо, що жертвою таких переслідувань може стати будь-яка людина, як прагне реалізувати свої права та свободи, незалежно від наявності у неї опозиційних настроїв. Це підтверджує і нещодавній розгін мирного протесту проти закриття кадетського корпусу, учасники якого тримали прапори Російської Федерації та плакати із зверненнями до Володимира Путіна.

Тому висновок у звіті спеціальної місії, що “випадки репресій більш спрямовані проти окремих опонентів” суперечить оцінкам міжнародних та українських правозахисних організацій. Навпаки, російські правозахисники відзначають, що окупаційна влада використовує усі напрацьовані у законодавстві та практиці Російської Федерації інструменти для придушення будь-якої альтернативної точки зору та повного зачищення всього незалежного громадського суспільства на півострові.

Хочемо звернути вашу особливу увагу, що жертви порушень прав людини, які наважилися зустрітися із членами спеціальної місії всупереч запропонованої російською стороною програмі та надати свідчення, досить ризикували. Невипадково після закінчення візиту у цілої низки учасників пройшли обшуки; а член Кримської контактної групи з прав людини, із якою у делегації була окрема зустріч, Емір-Усеїн Куку, був заарештований за сфабрикованим кримінальним обвинуваченням та досі знаходиться під вартою.

Загалом, ситуація у всьому світі підводить нас до серйозного обговорення викликів, які постають в ході організації міжнародної присутності силами Ради Європи на окупованих територіях. Серед них – надання повного і необмеженого доступу до окупованого Криму для усіх органів з прав людини Ради Європи, щоби вони могли здійснювати свою діяльність по спостереженню безперешкодно і відповідно до їхніх мандатів, формування місій із людей з досвідом правозахисної роботи та компетентних у міжнародному праві прав людини, організації доступу міжнародних експертів до різних джерел інформації із її подальшою перевіркою, планування безпечних контактів для жертв порушень прав людини в умовах їх залякування та можливого подальшого переслідування тощо.

Тому ми надсилаємо вам пропозиції щодо тих питань у сфері прав людини, на які рекомендуємо звернути особливу увагу Ради Європи. Готові надати всебічну підтримку діяльності Ради Європи щодо моніторингу ситуації за дотриманням прав людини і основних свобод в окупованому Криму, зокрема, необхідні документи та контакти. Нам видається вкрай важливим забезпечити участь в моніторингу Криму як частини України конвенційних механізмів Ради Європи з прав людини та Комісара Ради Європи з прав людини.

Ми свідомі усіх загроз, які змушені долати члени міжнародних місій для виконання своєї роботи. Адже після оприлюднення звіту Комісаром Ради Європи з прав людини у 2014 році, Російська Федерація унеможливила наступні відвідування ним Криму.

Але у ситуації, коли близько двох із половиною мільйонів людей де-факто стали заручниками збройної агресії Російської Федерації, що за допомогою армії здійснила анексію Криму, придушує та послідовно зачищає громадянське суспільство, проводить системний наступ на права та свободи, ставить під загрозу саме існування кримськотатарського народу, та в цілому - своїми діями зруйнувала існуючу систему післявоєнного миру та безпеки - обережність та ухильність у висловлюваннях і оцінках варто залишити дипломатам.

Мова прав людини інша, вона передбачає чесність, безкомпромісність та вміння називати речі своїми іменами. Навіть якщо не лишається більше нічого, окрім слів та власного прикладу.

З повагою та надією бути почутою,
голова правління Центр Громадянських Свобод,
координатор громадської ініціативи Євромайдан SOS
Олександра Матвійчук

**Пропозиції до звіту спеціальної місії з моніторингу за дотриманням прав людини у тимчасово окупованому Криму, організованій Генеральним секретарем Ради Європи
25-31 січня 2016 року**

1. Правоохоронні органи

Як правильно відзначено у звіті, більшість учасників зустрічей розповідали про марність спроб скаржитися на залякування, погрози викрадення, незаконні обшуки, непропорційне застосування сили з боку співробітників правоохоронних органів. Просимо взяти до уваги, що це прямо демонструє про відсутність на території окупованого Криму будь-яких ефективних засобів захисту від сваволі окупаційної поліції.

У звіті міститься твердження окупаційних органів влади, що “проводяться незалежні, невтомні і прозорі розслідування, і що поточні події та висновки представляються публічно” з приводу зникнення 21 особи, 5 із яких були знайдені мертвими. Інформуємо вас про існуючу практику, яка свідчить про неефективність розслідування політично мотивованих злочинів та просимо звернути увагу на наступні показові кейси. Так, кримінальне провадження за фактом жорстокого вбивства учасника одиночного пікету Решата Аметова було призупинене восени 2014 року¹ і відновлене тільки через рік після відкриття. Сам момент викрадення Решата Аметова “кримською самообороною” був зафіксований на відео². Водночас у матеріалах провадження досі немає жодних підозрюваних у цій справі. Так само було “заморожено” розслідування викрадення громадського активіста Андрія Щекуна, який був доставлений “кримською самообороною” до поліцейського відділку, а вже звідти самими правоохоронцями переданий іншим представникам “кримської самооборони”. Всього у полоні весною 2014 року Андрій Щекун пробув 11 днів, де разом з іншими незаконно утримуваними піддавався жорстоким тортурам (побиття, прострелення кінцівок, використання електроструму³ тощо).

Рекомендуємо вивчити ситуацію із запровадженням на території окупованого Криму репресивної моделі роботи правоохоронних органів, яка є типовою для Російської Федерації. А також надати офіційну оцінку тотальній безкарності правоохоронців за вчинені ними порушення прав людини.

2. “Сили самооборони”

У звіті йдеться про розформування парамілітарного угруповання “кримська самооборона”⁴ та перетворення її на “два окремі підрозділи з безпеки”. Водночас у звіті зазначено, що спеціальній місії не вдалося “в повній мірі пояснити їх нинішній правовий статус та функції”.

¹ Моніторинговий звіт Кримської польової місії за березень 2015 року:

http://cfmission.crimeahr.org/wpcontent/uploads/2015/05/Obzor_KPM_Mart_2015_final.pdf

² Відео викрадення за посиланням: <https://www.youtube.com/watch?v=2gwhz17dbj0>

³ Спільний звіт українських правозахисних організацій «Півострів страху: хроніка окупації і порушень прав людини в Криму»: http://rchr.org.ua/images/news/2015/faire/FearEng_links.pdf

⁴ Розділ 3.4. Звіту комісара Ради Європи з прав людини Нільса Мужнієкса за результатами візиту тимчасово окупованого Криму з 7 по 12 вересня 2014 року :

<https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=2624575&SecureMode=1&DocId=2197556&Usage=2>

Хотілося би пояснити, що “кримська самооборона” була офіційно легалізована прийнятим самопроголошеною владою у червні 2014 року так званого закону Республіки Крим «Про народне ополчення – народна дружина Республіки Крим». На даний час її правовий статус та функції визначені у ст.ст.1,2, ч.1 ст.10 даного документу⁵. Але не дивлячись на це “кримська самооборона” продовжує виконувати функції “приватної армії” самопроголошеного голови республіки та користується широкою фінансовою та матеріально-технічною підтримкою окупаційної влади⁶.

У звіті відзначено, що спеціальна місія не змогла підтвердити “їхню участь у викраденнях людей та інших насильницьких діях”. Для перевірки цих фактів радимо поговорити із звільненим з полону “кримської самооборони” громадськими активістами, які знаходяться на материковій частині України, а також під час наступних візитів зустрітися із родичами зниклих людей. Наприклад, із рідними Ісляма Джеппарова, Джейдета Іслямова, яких на очах у свідка 27 вересня 2014 року зтягнули до мікроавтобусу представники “кримської самооборони”.

Рекомендуємо зібрати докази причетності “кримської самооборони” до насильницьких зникнень, тортур, захоплення релігійних споруд, побиття журналістів, розгонів мирних зібрань та інших серйозних порушень прав людини⁷. Окремо зауважуємо, що жоден із її представників досі не був притягнений до відповідальності за скоєні злочини.

3. Судова влада

Ми розуміємо що з огляду на стислий період часу у спеціальній місії “не було достатньої можливості провести всеосяжну і детальну оцінку поточного стану судової системи в Криму”.

Тому рекомендуємо вивчити випадки численних порушень права на справедливий суд, про які йдеться у доповідях міжнародних міжурядових організацій та правозахисників – позбавлення права на захист, тиск на незалежних адвокатів, показово упереджене ставлення суду при розгляді “політичних справ” тощо⁸. Для цього звертаємо увагу на незаконне виведення із справи адвоката Еміля Курбедінова, який захищав обвинувачених в участі в терористичній організації (Рустема Ваїтова, Ферата Сайфуллаєва, Нурі Прімова, взятих під варту в 2015 році, а також Енвера Бекірова, Мусліма Алієва, Еміра-Усеїна Куку взятих під варту в 2016 року)⁹. А також на відмову суду розглядати клопотання про застосування тортур до затриманих поліцією людей, на прикладі клопотання адвоката Дмитра Сотнікова про застосування тортур до його підзахисного. Саме так правоохоронці намагалися вибити зізнавальні

⁵ Документ на офіційному сайті так званої Державної Ради Республіки Крим <http://crimea.gov.ru/act/12291>

⁶ Розділ 3.4. Звіту комісара Ради Європи з прав людини Нільса Мужнієкса за результатами візиту тимчасово окупованого Криму з 7 по 12 вересня 2014 року :

<https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=2624575&SecMode=1&DocId=2197556&Usage=2>

⁷ Розділ I Звіту Human Rights Watch «Нехтування правами людини. Зловживання у Криму» за посиланням:

<https://www.hrw.org/report/2014/11/17/rights-retreat/abuses-crimea>

⁸ Зокрема, про деякі випадки порушень згадано у п.п.9, 106, 140, 142-146 звіту Місії з оцінки стану справ із дотриманням прав людини в Криму (6-18 липня 2015 року), написаного спільно Бюро з демократичних інститутів і прав людини і Верховним комісаром у справах національних меншин. Текст звіту за посиланням: <http://www.osce.org/odihr/180596>

⁹ Повідомлення з особистої сторінки ФБ адвоката Еміля Курбедінова:

<https://www.facebook.com/emil.kurbedinov/posts/1060635804001016>

свідчення Олександра Костенка у вчиненні злочину. Окремо увагу варто звернути на обмеження громадськості доступу до суду, прикладом чого стало незаконне затримання журналіста Заїра Акадірова за “фотографування фойє суду”, де у січні 2016 року відбувалося засідання у справі заступника голови Меджлісу Ахтема Чийгоза.

У звіті згадується твердження самопроголошеного прокурора про декриміналізацію 118 правопорушень. Таким чином, самопроголошена прокурор намагається справити хибне враження про гуманізацію кримінального закону. Хотілося б звернути увагу на посилення «жорсткості» кримінального закону, яке мало місце після окупації. Адже саме по собі примусове запровадження російського законодавства, яке суперечить міжнародним стандартам з прав людини, автоматично погіршує рівень захисту прав та свобод на окупованій території.

Також рекомендуємо звернути увагу на прийняті вже після окупації законодавчі зміни¹⁰ у сфері поширення інформації, боротьби з екстремізмом, мітингів та масових акцій. Ці нормативно-правові акти запровадили нові склади злочинів, посилили існуючу кримінальну відповідальність, розширили репресивні повноваження державних органів та стали підставою для придушення будь-якої відмінної від провладної точки зору та несанкціонованої окупаційною владою активності. Як приклад, можна навести кримінальне переслідування Юрія Ільченка, який вже більше двох років знаходить за ґратами за допис у своїй соціальній мережі із критикою анексії Криму.

4. Пенітенціарні установи

Досить загрозливою є ситуація із забезпеченням “належних умов утримання під вартою в місцевих пенітенціарних установах у відповідності з міжнародними стандартами”. Невипадково у Резолюції ПАРЕ №2112 (2016) Асамблея закликала Європейський комітет із запобігання тортурам або принижуючого гідність поводження або покарання до створення спеціальної моніторингової місії, яка б перевірила умови утримання українських ув'язнених, затриманих за політичними мотивами в Російській Федерації і в Криму.

Рекомендуємо оцінити фактичний стан дотримання міжнародних стандартів прав людини у місцях несвободи, зокрема, вивчити поширену практику катування та жорстокого поводження. Попри заляканість людей та тотальну зневіру у можливість відновлення правосуддя, такі випадки періодично стають відомими правозахисним організаціям. Як приклад, можна навести справу кримського татарина Енвера Кроша, якого катували електричним струмом за відмову співпрацювати із ФСБ¹¹. Досить показовою є ситуація із ненаданням медичної допомоги ув'язненому Олександру Костенку, який мав проблеми із “усиханням” зламаної руки після катування поліцією.

Також варто звернути увагу на незаконне переведення в'язнів із території окупованого Криму для відбуття покарання у місця несвободи на територію Російської Федерації. Варто зазначити, що така

¹⁰ Наприклад, запровадження нового складу злочину 28.06.2014 року ФЗ РФ N 179-ФЗ, а саме внесення змін до ч.2 ст. 280 КК РФ, що встановлює кримінальну відповідальність у вигляді позбавлення волі до 5 років за «публічні заклики до здійснення екстремістської діяльності, вчинені з використанням ЗМІ, або інформаційно-телекомунікаційних мереж, в тому числі мережі «Інтернет».

¹¹ Повідомлення з персональної сторінки ФБ лідера кримськотатарського народу Мустафи Джемільєва: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=136727716697950&id=100010821679062

практика грубо порушує міжнародне гуманітарне право. Центр Громадянських Свобод отримав лист від одного із таких ув'язнених, який скаржиться на погані умови перебування, відсутність доступу до представників української держави та повне правове свавілля - “здесь мы люди без гражданства и Родины”.

5. Кримські татари та інші меншини

Як відомо, після візиту спеціальної місії окупаційний суд визнав Меджліс кримськотатарського народу екстремістською організацією та заборонив його діяльність. Хоча у звіті чітко зазначено, що “таке рішення стало б свідченням нової хвилі репресій стосовно Кримськотатарської громади у цілому”. Більше того, заступнику голови Меджлісу кримськотатарського народу Ільмі Умерову пред'явили кримінальне обвинувачення у закликах до порушення територіальної цілісності Російської Федерації.

З огляду на це звертаємо особливу увагу на твердження у звіті, що “випадки репресій більш спрямовані проти окремих опонентів, а не відображають колективну політику репресій щодо кримських татар, як етнічної групи”.

Хотілося б дещо прояснити ситуацію. Те, що деякі члени Меджлісу (які погодилися на співпрацю із окупаційним режимом) сидять на керівних посадах, а не знаходяться у тюрмах чи вигнанні як інші члени Меджлісу (які на таку співпрацю не погодилися), не означає відсутність масових репресій проти кримських татар. Будь-який кримський татарин незалежно від наявності опозиційних до окупаційної влади поглядів перебуває під постійною загрозою бути обшуканим у власному помешканні, затриманим під час молитви у мечеті, безпідставно заарештованим для встановлення особи тощо. У цьому контексті неправомірна заборона Меджлісу у квітні 2016 року цілком вкладається в політику системних¹² репресій кримськотатарського народу, яку проводить окупаційна влада¹³¹⁴¹⁵.

Рекомендуємо опитати жертв незаконних практик проведення масових обшуків кримськотатарських поселень та рейдів правоохоронців до кримськотатарських мечетей, які супроводжуються масовим затриманнями. Можна взяти як приклад масові обшуки, які відбулися у лютого 2016 року¹⁴ в Ялті¹⁵, Бахчисараї, Алушті, селах Краснокам'янка, Холмівка¹⁶, Вікторівка. Тоді ФСБ затримала понад десять кримських татар, четверо з яких, а саме Емір-Усеїн Куку, Муслім Алієв, Вадим Сірук, Енвер Бекіров, досі утримуються за ґратами. А також затримання в мечеті кількох десятків мусульман після Джума

¹² Стр.20 Звіту Amnesty International «One year on violations of the rights to freedom of expression, assembly and association in Crimea» за посиланням: <https://www.amnesty.org/en/documents/EUR50/1129/2015/en/>

¹³ Про переслідування Меджлісу в 2014 році в Розділі I Звіту Human Rights Watch «Нехтування правами людини. Зловживання у Криму» за посиланням: <https://www.hrw.org/report/2014/11/17/rightsretreat/abusecrimea>

¹⁴ Повідомлення з персональної сторінки ФБ адвоката Еміля Курбедінова <https://www.facebook.com/emil.kurbedinov/posts/1047959691935294>

¹⁵ Повідомлення з персональної сторінки ФБ адвоката Еміля Курбедінова: <https://www.facebook.com/emil.kurbedinov/posts/1047244262006837>

¹⁶ Повідомлення з персональної сторінки ФБ адвоката Еміля Курбедінова: <https://www.facebook.com/emil.kurbedinov/posts/1047265385338058>

намазу (п'ятничної молитви), яке відбулося у травні 2016 року в селищі Молодіжне Сімферопольського району¹⁷.

Також радимо перевірити достовірність згаданих у звіті тверджень окупаційної влади щодо “прийнятих заходів, які спрямовані на забезпечення потреб кримськотатарської спільноти”, зокрема, “визнання кримськотатарської мови як офіційної, спорудження мечетей, проведення кримськотатарських учбових модулів у школах”, можливості “вільного використання прапорів та кримськотатарської символіки”. Звертаємо увагу на звіт Human Rights Watch, який описує обшук поліцією та ФСБ школи-інтернату в Бахчисарайському районі у вересні 2014 року. Батьки стверджували, що їхніх дітей примушували знімати з себе предмети з кримськотатарською символікою¹⁸. Один із останніх зафіксований журналістами випадків, коли учасників дитячого ансамблю в с.Углове Бахчисарайського району змусили вдягнути футболки із кримськотатарським прапором (тамгою) навиворіт аби приховати його під час виступу¹⁹.

З огляду на те, що тільки за відомою нам інформацією кількість переслідуваних за політичними мотивами кримських татар, які наразі знаходяться за ґратами, становить щонайменше 16 чоловік, вважаємо за необхідне підключити до моніторингу консультативний комітет Рамкової конвенції про захист прав національних меншин.

6. Свобода віросповідання

У звіті йдеться про те, що перереєстрація релігійних громад “не викликала особливих труднощів”. Хотілося б пояснити, що навіть окупаційна влада була змушена двічі (31 грудня 2014 року²⁰ та 1 квітня 2015 року) продовжити термін реєстрації, бо релігійні громади не були спроможні пройти цю процедуру у встановлені строки.

Різке скорочення числа зареєстрованих організацій у звіті пояснюється наступним чином: “як повідомляється, більшість з них не були активні”. Також у звіті міститься твердження, що “повідомляється, багато з релігійних організацій, які припинили своє існування, були мусульманськими організаціями, які, ймовірно, фінансувалися із-за кордону”.

Рекомендуємо опитати та навести свідчення людей, які стали жертвами пошуків “забороненої екстремістської літератури” в мечетях, медресе (навчальних закладах) і приватних будинках мусульман.

Після окремої зустрічі із архієпископом Климентом Української Православної Церкви Київського патріархату у звіті згадується про “труднощі щодо повного використання і доступу до адміністративних будівель в Сімферополі”. Хотілося б проінформувати вас про природу цих труднощів. Українська Православна Церква Київського патріархату періодично оприлюднює

¹⁷ Повідомлення з персональної сторінки ФБ адвоката Еміля Курбедінова:

<https://www.facebook.com/emil.kurbedinov/posts/1106311846100078>

¹⁸ <https://www.hrw.org/report/2014/11/17/rights-retreat/abuses-crimea>

¹⁹ <http://15minut.org/news/159086-v-krymu-nachali-zapreschat-krymskotatarskuyu-simvoliku>

²⁰ Федеральний закон РФ N506-ФЗ:

<http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&prevDoc=102033238&backlink=1&&nd=102365319>

інформацію про викрадення та побиття священнослужителів, проведення незаконних обшуків та допитів, профілактичних бесід із прихожанами, силові захоплення церков правоохоронними органами та представниками “кримської самооборони”²¹. Наприклад, на сайті Генеральної прокуратури України міститься інформація про незаконний обшук в будинку матері настоятеля Свято-Покровського храму Української Православної Церкви Київського Патріархату, який відбувся 6 грудня 2015 року. Під час обшуку було вилучено його особисті записи, а в січні наступного року двоє невідомих чоловіків у цивільному затримали та допитали його матір. На даний час настоятель розшукується окупаційною владою за обвинуваченням у екстремізмі²².

У звіті доречно зауважується, що ці питання “слід розглядати також у світлі вимог відповідно зі статтею 9 Європейської конвенції з прав людини”. Рекомендуємо надати офіційну оцінку щодо пропорційності втручання окупаційної влади у свободу думки, совісті та віросповідання відповідно до згаданої статті Конвенції.

7. Свобода вираження поглядів/ ЗМІ

У звіті згадується про обмежувальний вплив російського законодавства, який став причиною “зменшення різноманітності ЗМІ”. Рекомендуємо окремо вивчити ситуацію із запровадженням цензури, залякуванням журналістів та погрозами з боку правоохоронних органів, обшуками та виїмками у журналістів та блогерів²³, арештами представників преси та іншими видами перешкоджання професійній журналістській діяльності. Як приклад, можна привести кримінальне переслідування Ескендера Небієва, оператора телеканалу АТР, якого було засуджено у жовтні 2015 року до двох з половиною років умовного відбуття покарання. Або нещодавнє порушення кримінальної справи про “сепаратизм” проти журналіста Миколи Семена за публікації у ЗМІ. Також варто приділити увагу поширеній практиці попередження фізичних осіб за їх особисті публікації в мережі Інтернет,

Радимо детальніше дослідити згадані у звіті “інші причини” припинення діяльності газет. Як приклад, можна навести слова редактора останньої української газети “Кримська світлиця” про вимушене закриття ЗМІ через “неможливість гарантувати безпеку журналістам”: «У нас тут інформаційна війна. Українське взагалі під заборону. Якщо є кримськотатарські канали, газети, то українського нічого легального немає. Навіть з бібліотек викидають наші історичні книги. Тут можуть звинуватити за російським законодавством за все, навіть за те, що ми не визнаємо Крим російським у нашій газеті. Ми зарплату не можемо отримати. Лише чудом хтось привезе із Києва. На домашніх інтернетах працюємо»²⁴.

²¹ Стр. 16, 21-22 Звіту Amnesty International «One year on violations of the rights to freedom of expression, assembly and association in Crimea» за посиланням: <https://www.amnesty.org/en/documents/EUR50/1129/2015/en/>

²² Повідомлення на офіційному сайті Генеральної Прокуратури України: http://www.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_c=view&_t=rec&id=168805

²³ П. 32 Звіту комісара Ради Європи з прав людини Нільса Мужнієкса за результатами візиту тимчасово окупованого Криму з 7 по 12 вересня 2014 року:

<https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=2624575&ecMode=1&DocId=2197556&Usage=2>

²⁴ http://freecrimea.com.ua/91935/2015/4/6/Krym:_territoriya_pravonarusheniya

Також доречно нагадати, що окупаційна влада Криму послідовно знищувала єдиний незалежний кримськотатарський канал АТР²⁵. Його редакцію звинуватили в екстремізмі, оскільки канал “наполегливо закладає думку про можливі репресії, сприяє формуванню антиросійської громадської думки”²⁶. Його співробітники зіштовхнулися із серією обшуків, журналістам заборонили доступ до кримськотатарських культурних закладів, про що згадується, зокрема, у звіті Human Rights Watch²². Самому телеканалу не продовжили ліцензії на мовлення, після чотирьох спроб здійснити перереєстрацію відповідно до російського законодавства²⁶. У звіті зазначено, що “почуття розчарування, ймовірно, одна з головних причин, які призвели створення нового громадського кримськотатарського каналу “Millet TV”. Хотілося б довести до вашого відома, що канал “Millet TV” був запущений виключно для того, щоб скласти конкуренцію АТР, який продовжує мовлення із території материкової України. Редакційна політика “Millet TV” знаходиться під повним контролем окупаційної влади, що визначає контент та мову телеканалу. Паралельно відбувається блокування сигналу АТР в Інтернеті на території Криму.

Рекомендуємо дати офіційну оцінку ситуації із тиском окупаційної влади на ЗМІ та численними порушеннями свободи вираження поглядів, а також ефективності розслідування випадків перешкоджання професійній журналістській діяльності.

8. Свобода зібрання та об’єднання

У звіті доречно згадується про важливість дотримання статті 11 Європейської Конвенції з прав людини. Тому рекомендуємо дослідити та надати офіційну оцінку фактам численних порушень свободи мирних зібрань, про які йдеться у доповідях міжнародних міжурядових організацій та правозахисників – непропорційні обмеження мирних зібрань, примусові розгони та побиття їх учасників, незаконні арешти демонстрантів та порушення проти них сфабрикованих адміністративних та кримінальних справ тощо²⁷.

²⁵ Стр.10-13 Звіту Amnesty International «One year on violations of the rights to freedom of expression, assembly and association in Crimea» за посиланням: <https://www.amnesty.org/en/documents/EUR50/1129/2015/en/> ²⁶ П.31 Звіту комісара Ради Європи з прав людини Нільса Мужнієкса за результатами візиту тимчасово окупованого Криму з 7 по 12 вересня 2014 року: <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=2624575&S ecMode=1&DocId=2197556&Usage=2>

²² Розділ II Звіту Human Rights Watch «Нехтування правами людини. Зловживання у Криму» за посиланням: <https://www.hrw.org/report/2014/11/17/rights-retreat/abuses-crimea>

²⁶ П.77 звіту Місії з оцінки стану справ із дотриманням прав людини в Криму (6-18 липня 2015 року), написаного спільно Бюро з демократичних інститутів і прав людини і Верховним комісаром у справах національних меншин. Текст звіту за посиланням: <http://www.osce.org/odihr/180596>

²⁷ Наприклад, мова йде про адміністративні переслідування кримських татар Санії Аметової і Юнуса Неметуллаєва за організацію покладання квітів 18 травня 2015 року у День пам'яті жертв депортації кримськотатарського народу, масові «попередження» кримським татарам напередодні його проведення, переслідування членів Українського культурного центру Вельдара Шукурджієва та Леоніда Кузьміна за участь в акції 9 березня 2015 року до Дня народження Тараса Шевченка та мирній акції 14 жовтня 2015 року, винесення так званих попереджень про «неприпустимість порушення закону «Про протидію екстремістській діяльності при проведенні зборів, мітингів, демонстрацій» заступникам голови Меджлісу Наріману Джелялу та Ільмі Умерову в ході організації акцій на захист кримськотатарського каналу АТР. Детальніше – в Розділах 2.2 та 4.1.4 звіту Місії з оцінки стану справ із дотриманням прав людини в Криму (6-18 липня 2015 року), написаного спільно Бюро з демократичних інститутів і прав людини і Верховним комісаром у справах національних меншин; текст звіту за посиланням: <http://www.osce.org/odihr/180596>; стр.16 Звіту Amnesty International «One year on violations of the rights to freedom of expression, assembly and association in Crimea» за посиланням: <https://www.amnesty.org/en/documents/EUR50/1129/2015/en/>

Наприклад, варто звернути увагу на незаконні рішення окупаційної влади, які автоматично забороняють усім суб'єктам проводити мирні зібрання протягом невизначеного терміну²⁸. Зокрема, на Постанову окупаційної Адміністрації міста Сімферополь №1347 від 22 листопада 2015 року³¹ із змінами до неї²⁹, за якою «обмеження» проведення мирних зібрань фактично набуває форми прямої заборони на їх проведення. Варто зазначити, що норми Постанови не поширюються на заходи окупаційних органів влади.

Радимо опитати учасників мирних зібрань щодо правомірності втручання правоохоронних органів та “кримської самооборони” у їх проведення. Адже загалом на даний момент на території півострову склалася ситуація, за якою забороняється та перешкоджається проведення навіть зібрань культурного характеру, як-от, покладання квітів до пам'ятника культового українського поета Тараса Шевченка на день його народження. Окремо варто додати, що учасники такого покладання квітів у березні 2015 року були заарештовані та отримали адміністративне покарання³⁰.

Просимо взяти до уваги, що ініційовані самою окупаційною владою мирні зібрання отримують всіляку підтримку. Дискримінаційний підхід до свободи мирних зібрань прослідковується на прикладі акції улюбленців Володимира Путіна байкерів “Нічні вовки”, які проводили її в центрі Сімферополя у квітні 2016 року. Хоча як згадується у самому звіті, окупаційна влада відвела для проведення мітингів у 300-тисячному місті тільки 4-и місця, які досить віддалені від центру.

У звіті містяться два суперечливих твердження. Так, низка учасників зустрічей свідчили про “труднощі” для кримських татар в отримання дозволів на проведення мирних зібрань. На противагу цьому інші учасники зустрічей говорили, що ці “минулі обмеження у 2014 році були зумовлені специфічними політичними обставинами, які склалися на той час”. Рекомендуємо перевірити достовірність обох тверджень. Для цього радимо вивчити обставини відзначення культових подій для кримський татар, як-от, День жертв депортації кримськотатарського народу³¹, День кримськотатарського прапора тощо. Нагадаємо, що молитовний мітинг до Дня жертв депортації був заборонений як у 2014 році³², так і в наступних роках³³, включно із 2016 роком.

²⁸ П.131 звіту Місії з оцінки стану справ із дотриманням прав людини в Криму (6-18 липня 2015 року), написаного спільно Бюро з демократичних інститутів і прав людини і Верховним комісаром у справах національних меншин. Текст звіту за посиланням: <http://www.osce.org/odihr/180596> 31

http://simadm.ru/media/acts/2015/11/22/_1347_%D0%BE%D1%82_22.11.2015.pdf

²⁹ Посилання на документ:

http://simadm.ru/media/acts/2016/03/07/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5_372_%D0%BE%D1%82_07.03.2016.PDF

³⁰ Крим. Хроніки окупації. http://ccl.org.ua/wp-content/uploads/2013/07/hroniky_march-may_2015.pdf

³¹ Розділ I Звіту Human Rights Watch «Нехтування правами людини. Зловживання у Криму» за посиланням: <https://www.hrw.org/report/2014/11/17/rights-retreat/abuses-crimea>

³² Розділ 4.1.4 звіту Місії з оцінки стану справ із дотриманням прав людини в Криму (6-18 липня 2015 року), написаного спільно Бюро з демократичних інститутів і прав людини і Верховним комісаром у справах національних меншин. Текст звіту за посиланням : <http://www.osce.org/odihr/180596>

³³ Стр.16-17 Звіту Amnesty International «One year on violations of the rights to freedom of expression, assembly and association in Crimea» за посиланням: <https://www.amnesty.org/en/documents/EUR50/1129/2015/en/> ³⁷

Стр.19-20 Звіту Amnesty International «One year on violations of the rights to freedom of expression, assembly and association in Crimea» за посиланням: <https://www.amnesty.org/en/documents/EUR50/1129/2015/en/> ³⁸ http://gdb.rferl.org/6D252751-DD39-46A4-8464-A6CC9DFE11A6_mw1024_s_n.jpg

Причиною зменшення сектору громадського суспільства в Криму у звіті називається “дуже складний і адміністративно зобов’язуючий процес переоформлення “повторної реєстрації”. Додатково повідомляється, що велика кількість зареєстрованих до окупації НУО “не вела активну діяльність”.

Рекомендуємо звернути увагу на масовий відтік незалежних журналістів, правозахисників та громадських активістів із Криму та вивчити причини цієї вимушеної еміграції у світлі захисту свободи об’єднань³⁷. Наприклад, в Криму після окупації була змушена припинити свою діяльність розгалужена мережа громадських приймальень, які надавали безкоштовну правову допомогу по всьому півострову і мали приймальні в Алушті, Сімферополі, Джанкої та Ялті. Координатор мережі, кримська правозахисниця Олександра Дворецька, зіштовхнулася із погрозами та організованою окупаційною владою кампанією цькування та була змушена переїхати до Києва. Так, по місту розклеювали листівки³⁸ із її фото та проханням повідомити ФСБ про “фашистку”, яка “працюючи в громадській організації, що фінансується Госдепом США та європейськими спецслужбами зрадила інтересам кримчан”.

9. Освіта

Як вбачається із тексту звіту спеціальна місія під час візиту концентрувалася на мові викладання у школах. Рекомендуємо здійснити перевірку відсутності “явних ознак погіршення ситуації” у сфері шкільного навчання кримськотатарською мовою³⁴. А також перевірити достовірність тверджень окупаційної влади, що відчутне зменшення кількості шкіл та класів із викладанням українською мовою є результатом вільного вибору батьків, “які на даний час вважають за краще проводити навчання дітей російською мовою”³⁵. Для цього радимо зустрітися із батьками єдиної української гімназії в Сімферополі, яку закрили попри їх відчайдушний спротив та публічні акції протесту. Окремо про ситуацію із українською мовою викладання в кримських школах варто поговорити із директором цієї гімназії Наталією Руденко, яка внаслідок тиску була змушена покинути територію Криму та наразі знаходиться у Києві.

10. Висновки

Ситуація із забезпеченням прав людини та основних свобод в окупованому Криму в цілому стрімко погіршується. Тому на Раду Європи покладаються досить високі сподівання. Ще раз підтверджуємо, що свою готовність надати всебічну підтримку діяльності Ради Європи щодо моніторингу ситуації за дотриманням прав людини і основних свобод в окупованому Криму, зокрема, необхідні документи та контакти. Нам видається вкрай важливим забезпечити участь в моніторингу Криму як частини України конвенційних механізмів Ради Європи з прав людини та Комісара Ради Європи з прав людини.

Українські та російські правозахисні організації спільно займаються моніторингом прав людини в окупованому Криму та ретельно відслідковують усю інформацію, яка оприлюднюється різними

³⁴ П.п.188-196 звіту Місії з оцінки стану справ із дотриманням прав людини в Криму (6-18 липня 2015 року), написаного спільно Бюро з демократичних інститутів і прав людини і Верховним комісаром у справах національних меншин. Текст звіту за посиланням: <http://www.osce.org/odihr/180596>

³⁵ П.19 звіту Місії з оцінки стану справ із дотриманням прав людини в Криму (6-18 липня 2015 року), написаного спільно Бюро з демократичних інститутів і прав людини і Верховним комісаром у справах національних меншин. Текст звіту за посиланням: <http://www.osce.org/odihr/180596>

структурами ООН, Ради Європи та ОБСЄ. Виявляємо готовність до продовження взаємодії з міжнародними інституціями та публічного обговорення на національному та міжнародному рівнях отриманої ними інформації.

Довідка:

Центр громадянських свобод (ЦГС) був заснований в Києві в 2007 році для просування і впровадження цінностей прав людини в Україні та на територіях нових незалежних держав.

Основними завданнями організації є:

- 1) сприяння реалізації реформ, пов'язаних із забезпеченням прав людини;
- 2) запровадження громадського контролю за діями правоохоронних органів, суддів, органів місцевого самоврядування,
- 3) документування випадків політичних переслідувань в Криму та міжнародних злочинів на Донбасі,
- 4) просвітницька діяльність з метою просування цінностей прав людини,
- 5) участь у різноманітних програмах міжнародної солідарності.

Громадська ініціатива ЄвромайданSOS є самостійною організованою групою активістів у галузі прав людини, активістів громадянського суспільства, юристів, журналістів та інших небайдужих людей різних професій, яка була створена у відповідь на незаконні дії влади, що стосуються розгону мирної акції в ніч на 30 листопада 2013 на Майдані Незалежності.

Оперативне надання юридичної допомоги постраждалим учасникам Євромайдану в Києві і в інших містах країни, а також збір та аналіз інформації для захисту мирних учасників протесту і забезпечення проміжної оцінки розвитку ситуації стало метою діяльності громадської ініціативи Євромайдан-SOS. На даний момент факти, які були записані в рамках Ініціативи під час подій на Майдані, стали основою для звернення до Міжнародного кримінального суду за оцінкою злочинних дій уряду під час мирної акції протесту на Майдані. Тепер волонтери ініціативи займаються документуванням порушень прав людини в Криму і військових злочинів на сході України. <https://www.facebook.com/EuromaidanSOS>

Для отримання більш детальної інформації, будь ласка, зв'яжіться з нами:

Центр громадянських свобод (Україна)

Вул. Басейна, 9-Г, оф.25 Київ 01004,

Україна ccl.org.ua@gmail.com